

از تار یانا تا اهواز

(بررسی تحولات تاریخی اهواز از باستان تا کنون)

نویسنده :

فریده جاری

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: جاری، فریده، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور: از تارینا تا اهواز (بررسی تحولات تاریخی اهواز از باستان تاکنون) / نویسنده فریده جاری.

مشخصات نشر: اهواز: پژوهندگان راه دانش، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۳۷۵ ص.: مصور (رنگی).

فروست: انتشارات پژوهندگان راه دانش؛ شماره نشر ۱۱۳۳.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۵-۱۳۴-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: Ahvaz (Iran)—History

موضوع: اهواز - تاریخ

موضوع: Ahvaz (Iran)

موضوع: اهواز

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۵۳۲

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ج ۲ ۸۷ / ۲۰۷۳ DSR

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۲۲۹۰۴

کتابت پژوهندگان راه دانش

ناشر: پژوهندگان راه دانش

شماره نشر: ۱۱۳۳

نام کتاب: از تارینا تا اهواز (بررسی تحولات تاریخی اهواز از باستان تاکنون)

نویسنده: فریده جاری

تیراژ: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول

چاپ: ترنگ

صفحه آرائی: پژوهندگان

چاپ اول: ۱۳۹۷

سایز: وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۵-۱۳۴-۶

قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال

www.ketab.org.ir

حق چاپ و نشر محفوظ است.

طبق قانون حقوق نویسندگان و مصنفان هرگونه کپی برداری به هر روش پیگرد قانونی دارد.

دفتر اهواز: ۰۹۱۶۱۱۸۵۱۱۸ - ۳۲۲۰۲۸۰۲

دفتر تهران: ۰۹۱۲۸۸۸۴۹۶۹ - ۶۶۱۲۰۵۵۴

فهرست

۱۷	مقدمه
۲۱	فصل اول: جغرافیای تاریخی خوزستان و اهواز
۲۳	موقعیت جغرافیایی خوزستان
۲۴	موقعیت تاریخی، اقتصادی و علمی خوزستان
۲۶	جغرافیای تاریخی اهواز
۲۷	وحدت تسمیه و تاریخ بنای اهواز
۳۱	سیر تحولی نام اهواز و خوزستان
۳۲	تاریخ بنای اهواز
۳۳	سابقه تاریخی اهواز
۳۸	یادداشت‌های فصل اول
۴۳	فصل دوم: اهواز در دوران باستان
۴۵	اهواز و خوزستان پیش از تاریخ
۴۵	ایلامی ها (عیلامی ها)
۴۸	مادها
۵۰	اهواز در دوره‌ی ایلام و ماد
۵۰	هخامنشیان
۵۳	اهواز در دوره‌ی هخامنشی
۵۴	اسکندر مقدونی
۵۵	اهواز از دوره اسکندر تا پایان سلوکیان
۵۷	اشکانیان
۵۹	اهواز در دوره‌ی اشکانی
۶۰	ساسانیان
۶۳	اهواز در دوره‌ی ساسانی
۶۶	یادداشت‌های فصل دوم

۶۹	فصل سوم : اهواز در دوران اسلامی
۷۱	حمله اعراب و ورود اسلام به ایران
۷۲	نخستین حمله به عراق و حیره
۷۳	نبرد قادسیه
۷۳	جنگ نهاوند (فتح الفتوح)
۷۳	اهواز در نخستین سال های دوران اسلامی
۷۵	حاکمان مسلمان در اهواز
۷۷	اهواز در دوره ی خلفای راشدین
۷۷	حکومت امویان (۴۱ - ۱۳۳ هـ.ق)
۷۸	اهواز در دوره اموی
۷۹	حکومت مروانیان
۷۹	اهواز در دوره ی مروانیان
۸۰	حکومت عباسیان
۸۲	اهواز در دوره ی عباسی
۸۳	اهواز در دوره ی زنگیان
۸۴	صفاریان
۸۴	اهواز در دوره ی صفاری
۸۵	آل زیار
۸۶	اهواز در دوره ی آل زیار
۸۷	آل بویه
۸۸	اهواز در دوره ی آل بویه
۹۰	سلجوقیان
۹۰	اهواز در دوره ی سلجوقی
۹۰	خوارزمشاهیان
۹۱	اهواز در دوره ی خوارزمشاهی
۹۲	اهواز در دوره ی اتابکان فارس
۹۳	اهواز در دوره ی آل مظفر
۹۴	آل جلایر

۹۴		اهواز در دوره ی آل جلایر
۹۵		تیموریان
۹۶		اهواز در دوره ی تیموریان
۹۶		مشعشعیان
۹۷		اهواز در دوره ی مشعشعیان
۱۰۰		حکومت صفویان
۱۰۰		اهواز در دوره صفوی
۱۰۵		حکومت افشاریه
۱۰۷		اهواز در دوره ی افشاری
۱۰۹		زندیه
۱۱۰		خوزستان در دوره ی زندیه
۱۱۱		یادداشت های فصل سوم
۱۱۳		فصل چهارم : اهواز در دوره ی قاجار
۱۱۵		حکومت قاجاریه
۱۱۷		خوزستان و اهواز در دوره ی قاجاریه
۱۲۰		جنگ بختیاریه با قاجار
۱۲۱		پناهندگی بختیاریه ها به شیخ ثامر کعب و عواقب آن
۱۲۳		ناصرالدین شاه
۱۲۴		اهواز در دوره ی ناصری
۱۲۵		تصرف هرات و پیامدهای آن در اهواز
۱۲۵		حمله به خوزستان و فتح اهواز
۱۲۷		سفر عبدالغفار خان نجم الملک (نجم الدوله) به اهواز
۱۳۰		رونق دوباره ی اهواز و پیدایش بندر ناصری و اهواز نوین
۱۳۰		تاریخچه ویرانی اهواز
۱۳۴		علل و عوامل رونق مجدد اهواز و ایجاد بندر ناصری
۱۳۴		۱- آزادی کشتیرانی در کارون
۱۳۴		۲- اعطای امتیازات خارجی و داخلی و سرمایه گذاری در کارون
۱۴۲		۳- اقدامات معین التجار در اهواز

۴-	اقدامات حسینقلی خان نظام السلطنه مافی در اهواز.....	۱۴۳
۵-	احداث نخستین چاه نفت در اهواز.....	۱۴۴
۶-	رکود اقتصادی شهرهای بزرگ خوزستان و مهاجرت بازرگانان به اهواز.....	۱۴۴
۷-	اقدامات برادران لینچ.....	۱۴۴
	مظفرالدین شاه.....	۱۴۷
	اهواز در دوره مظفرالدین شاه.....	۱۴۸
	احمدشاه.....	۱۴۹
	جنگ جهانی اول در اهواز.....	۱۴۹
	جبهه المنصور یا جهاد عرب.....	۱۵۳
	یادداشت های فصل چهارم.....	۱۵۷
	فصل پنجم : اهواز در دوران پهلوی	۱۶۱
	حکومت پهلوی.....	۱۶۳
	شیخ خزعل و رضاشاه.....	۱۶۳
	جنگ مفتاحیل.....	۱۶۷
	واقعه کشف حجاب.....	۱۶۹
	بازتاب واقعه کشف حجاب در خوزستان و اهواز.....	۱۶۹
	یادداشت های فصل پنجم.....	۱۷۳
	فصل ششم : اهواز در دوران انقلاب اسلامی	۱۷۵
	اهواز در آستانه ی پیروزی انقلاب اسلامی.....	۱۷۷
	اولین شهید انقلاب در اهواز.....	۱۷۸
	آتش زدن سینما رکس آبادان.....	۱۸۰
	اعتصابات.....	۱۸۱
	الف) اعتصاب مدارس.....	۱۸۲
	ب) اعتصاب بازاریان.....	۱۸۴
	ج) اعتصاب نفت.....	۱۸۴
	عکس العمل رژیم به اعتصاب نفت.....	۱۸۵
	ترور پل گریم.....	۱۸۸
	نقش انقلابیون در اعتصابات نفت.....	۱۸۹

۱۹۰	نظر امام خمینی (ره) در رابطه با اعتصابات نفت
۱۹۱	مشکلات اعتصابات نفت
۱۹۲	چهارشنبه سیاه اهواز
۱۹۲	خروج شاه از ایران در ۲۶ دی ماه ۱۳۵۷
۱۹۸	وقوع چهارشنبه سیاه اهواز
۲۰۱	شهید حسین علم الهدی (فعال و مبارز انقلابی)
۲۰۵	یادداشت های فصل ششم

فصل هفتم : اهواز در دوران جنگ تحمیلی

۲۰۹	پیشینه اختلافات مرزی ایران و عراق
۲۰۹	الف - روابط ایران و عثمانی
۲۱۱	روابط نیمه بریان و ترکمانان با عثمانیها
۲۱۳	روابط صفویان با عثمانی
۲۱۶	روابط افشاریه با عثمانیها
۲۱۹	روابط زندیه با عثمانی
۲۲۲	روابط قاجار با عثمانی
۲۲۷	ب - روابط ایران و عراق
۲۲۷	تاسیس کشور عراق
۲۲۸	رابطه ی ایران و عراق در دوره پهلوی
۲۳۲	سابقه برخوردهای مرزی ایران و عراق قبل از شروع جنگ
۲۳۴	روابط ایران و عراق در دوران جمهوری اسلامی ایران
۲۳۵	جنگ ایران و عراق
۲۳۶	واکنش دولتها و سازمانهای بین المللی
۲۳۸	کمک ها و حمایت های دول مختلف از عراق
۲۳۹	مواضع و اقدامات کشورها
۲۴۱	تحلیلهای و تفسیرها
۲۴۳	آغاز رسمی جنگ ایران و عراق
۲۴۴	حمله به خوزستان
۲۴۵	حمله به اهواز

۲۴۶		فرودگاه اهواز در جنگ
۲۴۷		حمله به هواپیمایی مسافربری تهران به اهواز
۲۴۷		حملات هوایی به اهواز
۲۴۸		مختصری از آمار بدست آمده از ۸ سال دفاع مقدس
۲۴۹		جانبازان
۲۴۹		آزادگان
۲۵۰		مفقودالاشرف
۲۵۰		نقش دانشگاه اهواز در دوران دفاع مقدس
۲۵۳		شاید دکتر مصطفی چمران
۲۵۶		سید شهید علی هاشمی
۲۶۰		برخی از شهدای دانشگاه علوم پزشکی اهواز
۲۶۵		یادداشت علی فصلی هفتم
۲۷۳		فصل هشتم : جایگاه علمی و ادبی اهواز و مشاهیر و بزرگان آن
۲۷۵		جایگاه علمی و ادبی اهواز
۲۷۵		شعر و ادبیات
۲۷۶		محمد بن سیرین میسانی
۲۷۶		عبدالحمید کاتب اهوازی
۲۷۶		ابومحمد عبدالله بن مقفع بن مبارک
۲۷۷		عبدالله بن هلال اهوازی
۲۷۷		جعفر بن احمد مروزی
۲۷۷		محمد بن قاسم اهوازی
۲۷۷		ابوالحسن اهوازی منشی
۲۷۷		فضل نوبخت اهوازی
۲۷۸		یعقوب بن اسحاق دورقی اهوازی
۲۷۸		ابوالحسین اهوازی
۲۷۸		ابونواس اهوازی
۲۸۲		ملاحسن شوشتری
۲۸۲		موسی خدادادی

۲۸۳		سیروس شجاعی فر
۲۸۳		طعان النبهانی
۲۸۳		اسماعیل عیدان
۲۸۴		شیخ صالح عبدالعالی الطرفی
۲۸۴		قیصر امین پور
۲۸۵		عزت ا. . . نگهبان
۲۸۸		جایگاه علوم پزشکی و دارو سازی
۲۸۸		دانشگاه جندی شاپور
۲۸۹		علی بن عباس مجوسی اهوازی
۲۹۰		ابو مازن
۲۹۰		عیسی بن محمد
۲۹۱		ابو یحیی لیطس
۲۹۱		ابو شاپور سهل
۲۹۱		خاندان بختیشوع
۲۹۲		سهل بن شاپور
۲۹۲		ابن ماسویه
۲۹۲		ابویعقوب اهوازی
۲۹۳		جایگاه تشیع و عالمان شیعه در اهواز
۲۹۳		رساله اهوازیه
۲۹۴		سلمان فارسی
۲۹۴		حوزه علمیه در اهواز
۲۹۵		مسجد علی بن موسی الرضا (ع) در اهواز
۲۹۶		خاندان نوبختی
۲۹۶		ابو سهل نوبختی
۲۹۷		ابوالقاسم حسین بن روح نوبختی
۲۹۷		خاندان مهزیار اهوازی
۲۹۸		ابو اسحاق ابراهیم بن مهزیار
۲۹۹		داود بن مهزیار
۲۹۹		محمد بن مهزیار

۲۹۹	محمد بن علی بن مهزیار
۲۹۹	حسن بن سعید بن حماد اهوازی
۳۰۰	ابو محمد حسین بن سعید اهوازی
۳۰۰	شیخ مرتضی انصاری
۳۰۱	آیت الله حاج شیخ میرزا جعفر انصاری
۳۰۱	آیت الله حاج میر سید علی موسوی بهبهانی
۳۰۲	علامه شیخ محمد کرمی
۳۰۳	جایگاه علوم ریاضی و نجوم در اهواز
۳۰۴	ابو الحسن نوبختی
۳۰۴	ابن بیثم اهوازی
۳۰۵	ابوالحسن اهوازی
۳۰۶	یادداشت استاد فصاحت ششم
۳۰۹	فصل نهم: آثار و بناهای تاریخی شهر اهواز
۳۱۱	آثار تاریخی
۳۱۱	خرابه های شهر قدیم هرمز و اردشیر
۳۱۲	تپه های تاریخی شهر اهواز
۳۱۳	پل شادروان اهواز
۳۱۴	گورستان زرتشتیان
۳۱۴	ساختمان سه گوش (دانشکده ادبیات اهواز)
۳۱۴	دانشسرای مقدماتی پسران
۳۱۵	دبیرستان مصطفی خمینی (ره) (شاهپور سابق)
۳۱۵	سرای معین التجار
۳۱۶	عمارت مایار
۳۱۷	سرای عجم یا سرای السله
۳۱۷	خانه های تاریخی اهواز
۳۲۰	هتل قو
۳۲۱	رستوران ترن (راه آهن)
۳۲۱	محله عامری

۳۲۳	کارخانه ریسندگی و بافندگی اهواز
۳۲۳	سیلوی اهواز
۳۲۴	بیمارستان امام خمینی اهواز
۳۲۵	میدان چهارشیر اهواز
۳۲۶	کوشک حمیدیه
۳۲۶	مساجد تاریخی اهواز
۳۲۸	آرامگاه علی بن مهزیار اهوازی
۳۲۹	اولین چاه نفت در اهواز
۳۲۹	پل هنر اهواز
۳۳۴	پادشاهی های فصل نهم
۳۳۷	فهرست ضمیمه
۳۵۳	فهرست منابع

اهمیت وجود هویت در افراد بر هیچکس پوشیده نیست. یک ریشه هویتی عمیق و گسترده، آنها را در تلاطم و بحران های زندگی استوار نگه می دارد و مانع گرایش آنها به فرهنگ ها و شخصیت های ساختگی و بی هویت بیگانه و غربی می گردد. مطالعات نشان می دهد، یکی از ارکان مهم تثبیت هویت در افراد به ویژه جوانان، شناخت تاریخ است. در واقع اگر جوانان از تاریخ و گذشته پر عظمت سرزمین و میهن خود و اوج شکوه فرهنگ و تمدن با عظمت خود آگاه گردند، به هیچ وجه متمایل به فرهنگ های بوج و نوبیان غربی، که متأسفانه امروزه سعی دارند از همه ی گوناگون ارتباطات و وسایل و ابزار تکنولوژی در هویت افراد رسوخ کنند و آنان را از درون تهی و بی ریشه نمایند، نخواهند گردید.

مطالعه تاریخ کشور و سرزمین، شهر و حتی محله های مختلف و آگاهی از تمدن های با شکوهی که سرزمین خود در گذشته از آن برخوردار بوده، پیشرفت در علوم و فنون مختلف در هر نای مختلف تاریخی و افراد و بزرگان و دانشمندان فراوانی که یک سرزمین را آباد بهر مند بوده است نقش بسیار مهمی در علاقمندی افراد به میهن و ارزشها و هنرهای کشور خود دارد.

نگارنده با بررسی تاریخ اهواز بعنوان گوشه ای از سرزمین پر ابهت و جاودان ایران، سعی در شناساندن تاریخ پر شکوه این منطقه، اهمیت و ارزشی که در گذشته و حال در کشور، منطقه و حتی جهان از آن برخوردار بوده است را دارد.

اهواز یکی از شهرهای قدیمی و پر اهمیت ایران است که از دوران باستان دارای اهمیت و شهرت فراوان بوده و قدمت آن به ایلامیان و شاید پیشتر می رسد. اهواز به خاطر همجواری با تمدن های بزرگ میان رودان (بین النهرین) و موقعیت خاص جغرافیایی، از دوران بسیار کهن مورد توجه و عنایت ویژه فرمانروایان و حکومتگران بوده است.

هر چند که امروزه آثار چندانی از آن شکوه و آبادانی و تمدن اهواز قدیم بر جای نمانده و همگی در زیر تلی از خاک مدفون شده، اما نبود آثار مادی و ظاهری دلیل عدم وجود شکوه و عظمت یک فرهنگ و تمدن نیست. چون نشانه های آن را نه تنها در آثار مکتوب بر جا مانده از قدیم می تواند دید، بلکه بیشتر این آثار را در فرهنگ غنی و ارزشمند مردمان متمدن و جوانمرد آن می توان یافت و نحوه ی رفتار و کردار آنان امروزه زبان زد و مورد تحسین نه تنها ایرانیان بلکه جهانیان است. زیرا خلق و خوی و آداب و سنن از ویژگی های یک تمدن و فرهنگ بزرگ و اصیل است. علاوه بر آن مقاومت و سرسختی و شجاعت این مردمان در برابر ناامنی های چون جنگ تحمیلی هشت ساله عراق و سایر کارشکنی های آمریکا و دیگر دول استکبار، یادآور رشادتها و فداکاریهای آنها در برابر توطئه های بیگانگان و واقعه جهاد اعراب (المنیور) در دوره ی قاجار و تهور و عرق وطن دوستی آنان در برابر تهاجمات اسکندر مقدونی - که همین اقوام هوزی (اهوازیها) با دستان خالی در برابر لشکریان مجهز اسکندر مقاومت کردند و سد راه آنها گشتند - می باشد.